

**Assignatura: ANTROPOLOGIA DEL RITUAL I DE LES REPRESENTACIONS
SIMBÒLIQUES**

Codi: 28686

Professora: Montserrat Ventura i Oller.

Cicle: Segon

Semestre: Segon

Núm Crèdits: 7'5

Tipus: TR

Horari de classe: Gr.1: DM-DJ 10.00-11'30.

TI 1: DM 13.00-14.00

DT 1: DJ 12.00-13.00

Despatx: B9-137

Telèfon: 93 581143

E-mail: Montserrat.Ventura@uab.es

CONTINGUTS

Després d'unes consideracions introductòries sobre la religió i uns aclariments previs sobre qüestions de terminologia, imprescindibles per a la comprensió de l'enfocament històric de la disciplina, el temari tractarà breument la teoria del símbol i el seu ús per l'antropologia, entrarà en les teories sobre el mite i se centrarà en el ritual. En aquest punt el curs entrarà tant en l'anàlisi de rituals tradicionals – on tractarem exemples clàssics, com el sacrifici i el canibalisme- com els més contemporanis, tot dedicant un tema sencer als rituals de pas. En la darrera part del curs tractarem el xamanisme com exemple particular, i dedicarem el darrer tema al dinamisme del símbol i el ritual, on tractarem el debat entorn al concepte de sincretisme.

OBJECTIUS

En acabar el curs l'estudiant ha de conèixer les teories clàssiques sobre la religió, el símbol, el mite i el ritual, i ser capaç de descriure i d'analitzar un ritu en les seves característiques essencials.

TEMARI

Bloc temàtic I: La religió

Tema 1: L'antropologia social i l'estudi de la religió

Tema 2: Funció social i funció simbòlica de la religió

Bloc temàtic II: El símbol

Tema 3: L'estudi antropològic del símbol

Tema 4: Teoria del símbol

Tema 5: Símbol, estructura i formes de classificació

Tema 6: L'antropologia simbòlica

Tema 7: L'antropologia cognitiva

Bloc temàtic III: El mite

Tema 8: Les teories clàssiques del mite

Tema 9: L'anàlisi estructural dels mites.

Tema 10: Llegendes, contes, rumors i altres formes de comunicació simbòlica

Bloc temàtic IV: El ritual

Tema 11: El ritual: introducció

Tema 12: Sacrifici, mort ritual i canibalisme

Tema 13: Els ritus de pas

Tema 14: Simbolisme ritual, procés ritual i drames rituals

Tema 15: Les festes

Tema 16: La ritualitat contemporània i els actes simbòlics de classificació problemàtica

Bloc temàtic V: L'eficàcia simbòlica

Tema 17: El xamanisme

Tema 18: Símbols, rituals i història

AVALUACIÓ

L'avaluació consistirà en tres parts: 1) ressenya comentada de lectures, a exposar i analitzar en les tutories integrades (TI) i a lliurar durant el curs (20% de la nota); 2) anàlisi d'un ritual (40% de la nota); i 3) Examen (40% de la nota). La pauta del treball es lliurarà la setmana anterior a Setmana Santa. La data de lliurament del treball realitzat és la mateixa de l'examen.

TUTORIA INTEGRADA

El centre d'atenció de la Tutoria Integrada (TI) serà l'anàlisi i discussió de les lectures obligatòries, coincidint amb els comentaris a avaluar. El primer dia de classe es distribuïran els grups de discussió per dates.

DOCÈNCIA TUTORITZADA

El centre d'atenció de la Docència Tutoritzada (DT) és la comprensió del contingut del curs i la resolució individualitzada dels problemes que plantegi. Especialment, durant la segona part del curs, l'atenció se centrarà en l'anàlisi del ritual que cada estudiant portarà a terme de forma individualitzada. L'estudiant podrà ser convocat/da al despatx per a fer el seguiment i aprofundir en la comprensió d'aquests dos blocs, o bé hi podrà anar lliurement quan en senti la necessitat, sempre prèvia cita (montserrat.ventura@uab.es).

*

BIBLIOGRAFIA

Obres generals

- Cantón Delgado, Manuela 2001 *La razón hechizada. Teorías antropológicas de la religión*, Barcelona: Ariel.
- Díaz Cruz, Rodrigo 1998 *Archipiélago de rituales. Teorías antropológicas del ritual*, Barcelona: Anthropos.
- Duch, Lluís 1997 *Antropología de la religión*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Izard, Michel y Pierre Smith (eds) 1989 (1979) *La función simbólica*, Madrid: Júcar.
- Meslin, Michel 1978 *Aproximación a una ciencia de las religiones*, Madrid: Ediciones Cristiandad.
- Morris, Brian 1995 (1987) *Introducción al estudio antropológico de la religión*. Barcelona: Paidós.
- Rubio Hernández, Rogelio 1988 *Antropología: Religión, Mito y Ritual*, Madrid: UNED.
- Waal Malefijt, Annemarie de, 1975 *Introducción a la antropología religiosa*, Estella: Ed. Verbo Divino.

* Més els apartats sobre religió, mite, símbol i ritual dels manuals d'antropologia social i cultural.

Monografies recomanades

- Geertz, Clifford 1994 (1968) *Observando el islam*, Barcelona: Paidós.
- Griaule, Marcel 1987 (1948) *Dios de agua*, Barcelona: Alta Fulla.
- Leenhardt, Maurice 1995 [1941-42 y 1952] *La persona a les societats primitives*, Barcelona: Icaria.
- 1997 [1947] *Do Kamo. La persona y el mito en el mundo melanesio*, Barcelona: Paidós.

Lectures obligatòries

1*

- Durkheim, Émile 1987 (1912) "Definició del fenomen religiós i de la religió", a *Les formes elementals de la vida religiosa*, Barcelona: Edicions 62, pp.47-69.
- Godelier, Maurice 2000 (1972) "Hacia una teoría marxista de los hechos religiosos", a *Economía, fetichismo y religión en las sociedades primitivas*, Madrid: Siglo XXI, pp. 346-354.
- Geertz, Clifford 1987 (1973 [1966]) "La religión como sistema cultural", a *La interpretación de las culturas*, Barcelona: Gedisa, pp.87-117.

2

- Durkheim, Émile y Marcel Mauss 1969 (1903) "De quelques formes primitives de classification. Contribution à l'étude des représentations collectives" a Marcel Mauss *Essais de sociologie*, París: Éditions de Minuit, pp.162-230. (Hi ha traducció al castellà. cf també la compilació Émile Durkheim 1996 *Clasificaciones primitivas (y otros ensayos de antropología positiva)*, Barcelona: Ariel, pp. 23-103).
- Turner, Victor 1980 (1967) "La clasificación de colores en el ritual Ndembu: un problema de clasificación primitiva", a *La selva de los símbolos. Aspectos del ritual Ndembu*, Madrid: Siglo XXI, pp. 65-102.

3

- Héritier, Françoise 1996 (1996) "Fecundidad y esterilidad. En el corazón del tejido ideológico" en *Masculino / Femenino. El pensamiento de la diferencia*, Barcelona: Ariel.
- Lévi-Strauss, Claude 1971 (1962) "La ciència del concret", a *El pensament salvatge*, Barcelona: Edicions 62, pp. 19-50.

4*

- Turner, Victor 1980 (1967) "Símbolos en el ritual Ndembu", a *La selva de los símbolos. Aspectos del ritual Ndembu*, Madrid: Siglo XXI, pp. 21-52.
- Turner, Victor 1988 (1969) "Niveles de clasificación de un ritual de vida y muerte" i "Liminalidad y *communitas*" a *El proceso ritual*, Madrid : Taurus, pp.13-53 i 101-136.

5*

- Douglas, Mary 1991 (1966) "Magia y milagro" a *Pureza y peligro. Un análisis de los conceptos de contaminación y tabú*, Madrid: Siglo XXI, pp.61-79.
- Herrenschmidt, Olivier 1989 (1979) "Sacrificio simbólico o sacrificio eficaz", en Izard, M. y P. Smith (eds) *La función simbólica*, Madrid: Júcar. pp.181-203.
- Lévi-Strauss, Claude 1974 (1958) "L'efficacité symbolique", a *Anthropologie Structurale*, Paris: Plon, pp. 213-234. (Hi ha traducció al castellà).

6*

- Belmont, Nicole 1989 (1979) "Superstición y religión popular en las sociedades occidentales", in M. Izard & P. Smith (eds) *La función simbólica*, Madrid: Júcar, pp.55-73.
- Lupo, Alessandro 1996 "Síntesis controvertidas. Consideraciones en torno a los límites del concepto de sincretismo", *Revista de Antropología Social*, nº5, pp.11-37.

7

- Geertz, Clifford 1987 (1973) "Ritual y cambio social: un ejemplo javanés", *La interpretación de las culturas*, Barcelona: Gedisa.
- Sahlins, Marshall 1989 (1979) "La apoteosis del Capitán Cook" en M. Izard y P. Smith (eds) *La función simbólica*, Madrid: Ediciones Júcar, pp.321-359.

8

- Christian, William 1995 "La devoció a les imatges brunes a Catalunya. La Mare de Déu de Montserrat", *Revista d'Etnologia de Catalunya*, nº6, Febrer, pp.24-33.
- Delgado, Manuel 1997 "Exorcismo y martirio de las imágenes. La iconoclastia como violencia corporal en las sociedades mediterráneas", en F. Checa y P. Molina (eds) *La función simbólica de los ritos. Rituales y simbolismo en el Mediterráneo*, Barcelona: Icaria / ICA, pp.367-398.
- Lévi-Strauss, Claude 2001 (1952) *El suplicio de Papá Noel*, Madrid: del Taller de Mario Muchnik.

Nota 1: Caldrà lliurar ressenyes dels blocs de lectures assenyalades amb un *, més d'un altre bloc a triar d'entre la resta. Els comentaris de les lectures es faran en les Tutories Integrades. La distribució en grups per a les TI es farà el primer dia de classe.

Nota 2: Durant el curs es distribuirà una bibliografia recomanada per temes.